

SIGMUND FREUD ȘI DOCTRINA PSIHANALITICĂ

Igor CIOBANU, Dumitru JELESCU

Universitatea de Stat din Moldova

Realitățile de astăzi sunt o expresie a formării și dezvoltării continue a personalității umane. Organismele vii reprezintă niște sisteme dinamice energetice ce se supun legilor universului fizic. Sigmund Freud a acceptat aceste idei, mai apoi înaintându-le în concepțiile sale vizavi de funcționarea psihicului. În prezentul articol facem o incursiune analitică cu privire la viața și opera lui Sigmund Freud, la structura psihicului uman în concepția freudiană, la doctrina psihanalitică și la rolul psihanalizei în societatea contemporană.

Sunt analizate cele trei niveluri ale psihicului uman în concepția lui Sigmund Freud: conștientul, preconștientul și inconștientul (mai apoi, definit prin alte trei structuri fundamentale: id (sinele), ego (eul) și superego (supraeul)). Sunt prezentate detaliat aspecte introductive referitoare la doctrina psihanalitică a lui Sigmund Freud (psihanaliză), în faza ei de debut cu scop pur terapeutic, căutând să vindece isteria, treptat evoluând într-o vastă doctrină a filosofiei vieții psihice. Este dimensionat rolul psihanalizei în societatea contemporană, cu multiple aplicații în viața cotidiană. Una dintre cele mai semnificative e terapia psihanalitică, orientată spre studierea inconștientului. La fel de important este faptul că sunt identificate lacunele teoriei psihanalitice.

Cuvinte-cheie: *personalitate, psihic, doctrină, freudism, psihanaliză.*

SIGMUND FREUD AND THE PSYCHOANALYTIC DOCTRINE

The realities of today are an expression of the continuous shaping and development of human personality. Living organisms are a series of energy dynamical systems that obey the laws of the physical universe. Sigmund Freud accepted these ideas and then submitted them to his concepts of psychic functioning. This article makes an analytical insight on the life and work of Sigmund Freud, the structure of the human psyche by Freudian concept, the psychoanalytic doctrine and on the role of psychoanalysis in contemporary society.

There are analyzed the three levels of the human psyche by Sigmund Freud concept: conscious, preconscious and unconscious (later defined by other three fundamental features: id, ego and the superego). In addition, are presented detailed introductory issues related to Sigmund Freud's psychoanalytic doctrine (psychoanalysis), during it debut with purely therapeutic role, seeking to cure hysteria, gradually evolving into a broad doctrine of the psychic. There is also sized the role of psychoanalysis in contemporary society. One of the most significant is the psychoanalytic therapy, which aims to study the unconscious. Equally important, the paper portrays the lackings of the psychoanalytic theory.

Keywords: *personality, psychic, doctrine, Freudism, psychoanalysis.*

Constituția Republicii Moldova, Legea Supremă, consideră drept valori supreme „statul de drept, pacea civică, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic” [3, p.3].

În baza acestor valori supreme au fost elaborate și adoptate un șir de documente și legi, precum: *Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova* [2], *Legea învățământului* [5] ș.a. În particular, în *Legea învățământului* este stipulat că „obiectivul educațional major al școlii constă în dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și în formarea personalității creative, care se poate adapta la condițiile în schimbare ale vieții” [5, art.5].

Așadar, atât în Legea Supremă, cât și în Legea învățământului se vorbește despre formarea și dezvoltarea personalității umane. Dar ce este personalitatea? La această întrebare au încercat să dea răspuns reprezentanții diferitelor orientări, inclusiv Sigmund Freud, autorul *doctrinei psihanalitice* [1, p.83].

Psihologii americani Larry A. Hjelle și Daniel J. Ziegler menționează că „în toată istoria omenirii foarte puține idei au avut o influență atât de vastă și puternică” asupra civilizației apusene, cum a avut-o *freudismul* [8, p.106]. În decurs de 45 ani de activitate științifică și practică clinică Freud a creat: 1) prima teorie desfășurată a personalității; 2) un sistem clinic de observări bazate pe experiența lui terapeutică și psihanaliză; 3) o metodă originală de tratare a dereglărilor nevrotice; 4) o metodă de investigație a acelor procese psihice, care aproape că nu pot fi studiate cu ajutorul altor procedee [ibidem].

În cele ce urmează ne vom referi la viața și opera lui Sigmund Freud, la structura psihicului uman în concepția lui Sigmund Freud, la doctrina psihanalitică a lui Sigmund Freud și la rolul psihanalizei în societatea contemporană.

1. Viața și opera lui Sigmund Freud

Sigmund Freud s-a născut pe 6 mai 1856 într-o familie de evrei în orașelul austriac Freiberg, astăzi Příbor/Republica Cehă [aici și în continuare apud 8, p.106-111]. El era cel mai mare dintre cei șapte copii; tatăl său, vânzător de blănuri, avea doi copii din căsătoria precedentă și era deja bunel în momentul când s-a născut Sigmund. Când acesta avea patru ani, familia lui, din cauza problemelor financiare, s-a mutat cu traiul la Viena. El a trăit permanent aici, însă, cu un an înainte de a muri, a emigrat în Anglia.

Chiar din primii ani de școală Freud învăța excelent. Cu toate că familia lui nu era una înstărită și trăia într-un apartament mic și aglomerat, părinții au făcut totul pentru ca Sigmund să aibă parte de cele mai bune condiții, uneori și cu prețul defavorizării celorlalți copii din familie. Ca și toți alți tineri din acea perioadă, el a primit o pregătire clasică: a învățat limbile greacă și latină, a studiat operele poetilor clasici, dramaturgilor și filosofilor – Shakespeare, Kant, Galilei, Schopenhauer, Neitzche. Pasiunea lui pentru literatură era într-atât de mare, încât datoriile lui față de magazinul de cărți permanent creșteau. La terminarea școlii, Freud avea nu doar cunoștințe temeinice de greacă, latină, germană și ebraică, ci învățase și franceza, engleza.

În copilărie, își amintea Freud, dorea să devină general sau ministru, însă, din cauza concepțiilor antisemite, dorințele sale rămăneau irealizabile, cu excepția medicinei și jurisprudenței. El a ales medicina, fiind admis, în anul 1873, la facultatea respectivă a Universității din Viena. În timpul studiilor el a fost influențat de marele psiholog Ernst Brücke. Acesta a înaintat ideea că organismele vii reprezintă în sine niște sisteme dinamice energetice, care se supun legilor universului fizic. Freud a acceptat aceste idei, mai apoi înaintându-le în concepțiile sale vizavi de funcționarea psihicului.

Ambiția îl îndemna pe Freud să săvârșească o anumită descoperire care l-ar fi făcut vestit încă în anii de studenție. El și-a adus aportul în știință prin faptul că a descris noi însușiri ale celulelor nervoase la peștii de aur, precum și prin faptul că a confirmat prezența ouălor la masculii țiparilor de mare. Însă o descoperire mai mare a constat în faptul că la tratamentul unor boli poate fi utilizată cocaina. El însuși a întrebuintat cocaina fără anumite consecințe negative și i-a prorocit acestui preparat rolul de panacee, nemaivorbind de eficiența acestuia ca anestezic. Mai târziu, când a fost cunoscut faptul despre dependența narcotică a cocainei, entuziasmul lui Freud a diminuat.

După obținerea licenței medicale în 1881, Freud s-a angajat la muncă în Institutul de anatomie a creierului și a efectuat investigații în plan comparativ: creierul omului adult și al fătului. Deși niciodată nu a fost pasionat de medicină, curând a început să practice activitatea de neuropatolog. Pe tânărul Freud l-a determinat să ia această decizie salariul mic la Institutul de Științe și anturajul antisemit care nu-i permitea să avanseze în funcție. Freud s-a îndrăgostit și a recunoscut că dacă cândva va întemeia o familie, va avea nevoie de o muncă bine remunerată. Anul 1885 s-a dovedit a fi unul de cotitură în cariera lui Freud. El a primit bursa de cercetător, care i-a permis să plece la Paris și timp de patru luni să facă stagiere la Jean Šarco, care era recunoscut ca unul dintre cei mai mari neuropatologi din acea vreme. Šarco a studiat cauzele și tratamentul isteriilor. Pacienții bolnavi de isterie posedau așa simptome ca paralizia membrelor, orbire și surzenie. Aplicațiile lui Šarco și argumentele clinice l-au impresionat mult pe Freud, cu toate că mai târziu el nega rolul hipnozei ca metodă de tratament al isteriilor. În acest scurt interval de timp în spitalul Pitié-Salpêtrière Freud a devenit neuropatolog.

În 1886 s-a căsătorit cu Martha Bernays, cu care a trăit mai mult de o jumătate de secol și care i-a născut trei fete și trei băieți. Fiica mai mică, Ana, a mers pe urmele tatălui și cu timpul a ocupat un statut de lider în orientarea psihanalitică.

În anii '80 ai sec. XIX Freud a început să colaboreze cu Josef Breuer, unul dintre cei mai vestiți medici vienezi, care obținuse anumite succese în tratamentul pacienților de isterie prin aplicarea metodei de a povesti bolnavilor despre propriile simptome. Împreună cu Breuer a efectuat o cercetare comună pentru a scoate în evidență cauzele psihologice ale isteriei și metodele de terapie. Munca lor s-a încununat cu publicarea cărții „Cercetarea isteriei” (1885), în care au ajuns la concluzia că principalul motiv al manifestării simptomelor de isterie este înăbușirea amintirilor despre evenimentele care au traumatizat sufletul bolnavului. Apariția acestei publicații uneori este considerată ca temelie a psihanalizei, însă perioada mai creativă în viața lui Freud a fost în anii următori. Când, însă, a văzut lumina tiparului această carte, relațiile personale și profesionale dintre acești doi savanți brusc s-au întrerupt, motivele nefiind cunoscute nici până astăzi, deși unul din biografii lui Freud, Ernest Jones, afirmă că Breuer categoric nu împărtășea ideea lui Freud privitor la întrebarea

rea despre rolul sexualității în etiologia isteriei. Alt cercetător presupunea că Breuer ar fi avut rol de „tată”. Acești doi oameni niciodată nu s-au mai întâlnit ca prieteni.

Afirmațiile lui Freud despre aceea că la baza isteriei și a altor tulburări psihice stau problemele legate de sexualitate au contribuit la exmatricularea lui din societatea medicală vieneză în 1896. În acest timp Freud practic nu avea lucrări care ar fi stat la temelia elaborării teoriei psihanalitice.

Intervalul dintre 1896-1900 a fost o perioadă de singurătate productivă. În acest timp a început să-și analizeze visele, iar după moartea tatălui, din 1896, practic zilnic autoanaliza cu o jumătate de oră înainte de vis. O lucrare importantă „Interpretarea viselor” (1900) se axează pe analiza viselor proprii. Cu toate acestea, slava și recunoașterea lui Freud ca savant erau încă departe. Pentru această lucrare a primit doar un onorariu de autor în sumă de 290 dolari. În următorii opt ani a vândut doar 600 de exemplare. Timp de cinci ani autoritatea lui Freud, datorită acestei publicații, a crescut într-atât, încât a devenit cunoscut în toată lumea.

În 1902 a fost fondată Societatea „The Psychological Wednesday Society”, care era frecventată de un cerc ales de intelectuali ce împărtășeau ideile lui Freud. În 1908 această societate a fost redenumită în Societatea psihanalizatorilor vieneză. Mulți dintre colegii lui Freud au devenit psihanaliziști vestiți, fiecare în domeniul său. Printre cei mai principali îi putem enumera pe Ernest Jones, Sandor Ferencz, Carl Gustav Jung, Alfred Adler, Otto Rank. Mai târziu Adler, Jung și Rank au ieșit din această societate și au format școli științifice concurente. Perioada anilor 1901-1905 a fost fructuoasă, deoarece Freud a publicat mai multe lucrări: „Psihopatologia vieții cotidiene” (1901), „Trei eseuri privind teoria sexualității” (1905) și „Cuvântul de spirit și raportul său cu inconștientul” (1905). După apariția cărții „Trei eseuri privind teoria sexualității”, în care autorul presupune că copiii se nasc cu trebuințe sexuale, el a fost învinuit că suferă de perversiuni sexuale, că este un om amoral și indecent (obscen) și multe instituții medicale au fost boicotate pentru acceptarea ideilor lui Freud despre sexualitatea infantilă.

În 1909 Stanley Hall îl invită pe Freud la Universitatea Clark, statul Massachusetts, unde i s-a acordat titlul *Doctor Honoris Causa*. Popularitatea savantului a crescut într-atât, încât pacienți din lumea întreagă se înscriau la consultații. Dar avea și probleme. În 1920 a murit fiica lui de 26 de ani, însă cea mai grea încercare pentru savant rămânea destinul celor doi feciori care luptau pe front.

Sub influența atmosferei pe care o crease cel de-al doilea război mondial și a unei noi unde de antisemitism, savantul, în vârstă de 64 de ani, a elaborat concepția instinctului universal uman – concepția tendinței spre moarte vizavi de concepțiile pesimiste despre viață. El continuă să lanseze noi idei în cărțile pe care le publică, cele mai importante fiind: „Introducere în psihanaliză” (1920), „Dincolo de principiul plăcerii” (1920), „Ego și Id” (1923), „Viitorul unei iluzii” (1927), „Civilizația și neajunsurile ei” (1930), „Conferințe despre Introducerea în psihanaliză” (1933) și „O privire asupra psihanalizei” (1940), publicate postmortem. Freud a fost un scriitor foarte talentat, confirmare a acestui fapt fiind decorarea lui, în anul 1930, cu Premiul Goethe în literatură.

Războiul a lăsat o amprentă puternică asupra reprezentărilor savantului despre viață.

Munca clinică cu soldații răniți i-au extins înțelegerea despre varietatea și finețea simptomelor psihopatologice. Intensificarea antisemitismului în anii '30 ai sec.XX de asemenea a avut o influență mare asupra concepției lui despre natura socială a omului. În 1932 el a devenit pentru naziști ținta batjocorilor (în Berlin, public i-au fost arse cărțile de câteva ori). Freud comenta aceste acțiuni astfel: „Ce progres. În Evul mediu m-ar fi ars de viu pe mine, acum se mulțumesc cu arderea cărților mele”. Cu ajutorul cetățenilor influenți ai Vienei el a reușit să părăsească acest oraș după invazia naziștilor în 1938.

Ultimii ani de viață ai savantului au fost dificili. Din 1923 s-a îmbolnăvit de cancer care i-a atacat maxilarul și esofagul (fuma zilnic câte 20 de țigarete cubaneze). El a refuzat categoric să se trateze medicamentos, cu excepția unei doze mici de aspirină. Freud muncea asiduu, cu toate că a suportat 33 de intervenții chirurgicale foarte dificile, din care cauză purta o proteză foarte incomodă, care-l împiedica să vorbească.

Sigmund Freud a decedat la 23 septembrie 1939 la Londra, unde a nimerit ca emigrant transferat.

Operele lui Sigmund Freud au fost editate în 24 de volume în Anglia și au fost difuzate în toată lumea [8].

2. Structura psihicului uman în concepția lui Sigmund Freud

Această concepție mai este numită „*model topografic*” al psihicului uman după S.Freud (aici și în continuare vom face referință la [8]). Acest model a fost aplicat în prima perioadă a dezvoltării psihanalizei de către S.Freud. În conformitate cu acest model, în viața psihică a omului pot fi evidențiate trei niveluri: conștientul, preconștientul și inconștientul. Freud trata aceste niveluri în unitatea lor, demonstrând concomitent gradul de conștientizare a unor așa fenomene psihice ca gândurile și fanteziile.

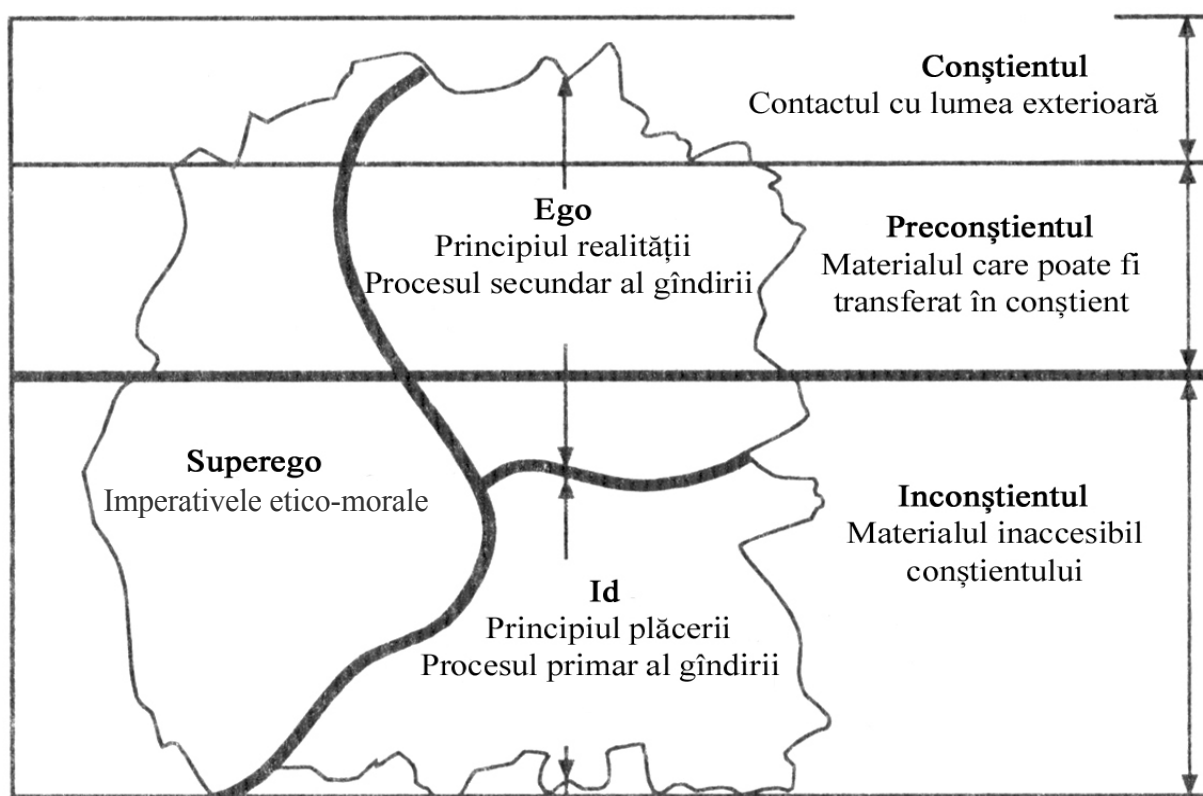
Conștientul, după Freud, se constituie din senzații și trăiri afective pe care omul le conștientizează în momentul dat. Freud insistă asupra faptului că numai o parte nesemnificativă a vieții psihice face parte din sfera conștientă – gândurile, percepția, sentimentele, memoria. În viziunea autorului, un anumit conținut este conștientizat doar într-un interval scurt de timp, iar după aceasta el se scufundă rapid în pre-conștient sau în in-conștient pe măsura faptului în care atenția omului trece la alte semnale. Conștiința conține doar un mic procent din toată informația care se păstrează în creier.

Preconștientul conține experiența omului care în momentul dat nu este conștientizată, dar care poate să se reîntoarcă în conștiință fie spontan, fie în rezultatul unui efort minimal. De exemplu, omul poate să-și amintească cărțile sale preferate. În viziunea lui Freud, preconștientul construiește punți între conștient și inconștient.

Cea mai profundă și semnificativă regiune a rațiunii umane, după Freud, o constituie *inconștientul*. Acesta este un depozit al impulsurilor instinctive primitive, al emoțiilor și reamintirilor care atât de mult amenințau conștiința, încât au fost refulate (respinse) în inconștient. Drept exemple ar putea servi traumele uitate din copilărie, sentimentele dușmănoase față de părinți, dorințele sexuale înăbușite, visele, lacunele, nevrozele, psihozele, comportamentele rituale ș.a. [7, p.107]. Aceste impulsuri instinctive primitive determină în mare măsură activitatea noastră cotidiană.

Freud nu a fost primul care a atras atenția la semnificația proceselor inconștiente în conduita umană. Spre deosebire de predecesorii săi, el i-a acordat concepției despre inconștient un statut empiric, adică trata inconștientul ca o realitate care poate fi demonstrată și verificată. Trăirile inconștiente, spre deosebire de cele preconștiente, sunt absolut inaccesibile pentru conștientizare, dar ele determină acțiunile oamenilor într-o măsură semnificativă.

La începutul sec. XX Sigmund Freud și-a revizuit modelul conceptual al vieții psihice și a introdus în anatomia personalității trei structuri fundamentale: *id(sinele)*, *ego(eul)* și *superego(supraeul)*. Această divizare a personalității este cunoscută ca *model structural* al vieții psihice. Interacțiunea dintre aceste structuri de personalitate și nivelurile conștiinței este reprezentată sub formă de diagramă în figura de mai jos [8].

Astfel, putem observa că sfera *id* este complet inconștientă, în timp ce *ego* și *superego* acționează la toate trei niveluri ale psihicului.

Id-ul provine de la latinescul *sine* și înseamnă, după Freud, doar aspectele primitive, instinctive și înnăscute ale personalității. *Id* funcționează doar în sfera inconștientă și este în strânsă legătură cu impulsurile in-

stinctive biologice – hrana, somnul, defecarea, copulația – care aprovizionează comportamentul nostru cu energie. Id este ceva obscur, haotic, ce nu cunoaște niciun fel de legi și nu se supune la niciun fel de reguli, fiind primitiv față de orice limitări și exprimă principiul primordial al întregii vieți umane: descărcarea momentană a energiei psihice, provocată de impulsurile biologice, în special de cele sexuale și agresive. Descărcarea imediată a fost numită *principiul plăcerii*.

Freud trata id-ul în calitate de intermediar între procesele psihice și cele somatice din organism. Id joacă rol de rezervor al impulsurilor instinctive primitive și se alimentează cu energie din procesele organice.

Potrivit lui Freud, conflictele din id pot fi rezolvate pe două căi: a) prin sublimare (substituire, înlocuire prin care impulsurile id sunt orientate spre o activitate socială acceptabilă – spre creație literară, artistică, muzicală, științifică etc.); b) prin refulare (respingerea impulsurilor nedorite din sfera conștientului în cea a inconștientului).

Ego (din lat. *ego* – eu) este un component al psihicului responsabil de luarea deciziilor. Ego acționează în corespundere cu normele sociale și cu conștiința personală. De exemplu, pentru a-și satisface trebuințele în alimentație, omul nu procedează ca animalele, direct, ci amânat, mijlocit, prin intermediul muncii, banilor, cumpărării. Astfel, ego se supune *principiului realității* și îndeplinește funcția de „organ executiv”.

Superego (supraeul) – în societate omul se conduce de anumite norme, valori, etică. Toate acestea el le obține prin formarea supraeului, adică ceea ce e superior lui: conștiința socială.

Superego se constituie din două părți: conștiința personală și idealul. Conștiința personală, după Freud, se formează prin pedepse, iar idealul prin încuviințare.

La copil superego apare atunci când începe a deosebi ce e bine și ce e rău, ce e adevărat și ce nu, ce este moral și ce este amoral etc. Aceasta are loc aproximativ în perioada de la 3 la 5 ani.

Supraeul se consideră pe deplin format când controlul din partea părinților este substituit cu autocontrolul. Superego, încercând să stopeze tot felul de impulsuri condamnabile social provenite din partea idului (sine-lui), încearcă să orienteze omul spre desăvârșirea absolută în vorbire, gândire, fapte. Vorbind succint, supraeul încearcă să convingă eul în prioritatea scopurilor ideale asupra celor reale.

Eșuarea tentativelor de sublimare ori de compensare a conflictelor interioare ale individului poate conduce la o inadaptare a celui în cauză și, în final, poate determina săvârșirea infracțiunii [1, p.85-86]. În concepția lui Freud, diferența dintre infractor și noninfractor s-ar situa la nivelul supraeului care acumulează tradițiile și idealurile trecutului, în sfera Sinelui și a Eului neexistând deosebiri semnificative [1, p.86].

S.Freud a făcut puține tentative de a analiza fenomenul criminal, de aceea scrisoarea lui către Albert Einstein poate fi considerată ca o excepție [ibidem]. Astfel, la 30 iulie 1932 A.Einstein, ca reprezentant al Ligii Națiunilor, s-a adresat lui S.Freud cu întrebarea despre existența posibilității de limitare a agresivității. În scrisoarea de răspuns, S.Freud foarte sceptic a apreciat șansele întrebării metodei sale în afara medicinei, considerând că forțele pulsionate fundamentale ale individului sunt Erosul, ca sistem pulsionat hedonic și vital, și Thanatosul, ca sistem distructiv; zis altfel, Erosul, ca instinct al vieții și al dragostei, și Thanatosul, ca instinct al urei și al morții. Dar „întotdeauna ar fi posibil de a-i uni pe oameni sub instinctul vieții și al dragostei, dacă vor rămâne și aceia împotriva cărora va fi îndreptată agresia. Scoaterea agresivității dincolo de hotarele comunității este doar un mijloc de eliberare a manifestărilor agresive dintre membrii acestei comunități” [ibidem].

Mecanisme de apărare ale eului

Freud definește mecanismele eului ca o strategie conștientă, pe care o folosește individul pentru apărarea exprimării deschise a impulsurilor *id* și a presiunii *superego* [8]. El presupunea, că *ego* reacționează la pericolul impulsurilor id pe două căi: 1) prin blocarea exprimării impulsurilor în comportamentul conștient; 2) prin denaturarea impulsurilor în așa măsură, încât intensitatea lor inițială să se micșoreze sau să se abată în altă parte.

Toate mecanismele defensive au două caracteristici comune: 1) ele acționează la nivel inconștient și de aceea sunt mijloace de autoînșelare; 2) ele denaturează, neagă sau falsifică percepția realității pentru a face anxietatea (neliniștea) mai puțin amenințătoare pentru individ.

De regulă, oamenii aplică diverse mecanisme în vederea soluționării conflictelor sau diminuării neliniștii. Acestea sunt: refularea, proiecția, substituirea, raționalizarea, regresia, sublimarea, negarea ș.a.

Refularea. Freud considera refularea ca defensivă primară a eului, deoarece ea asigură calea directă spre evitarea neliniștii, anxietății. În viziunea lui, refularea reprezintă un proces de eliminare din conștiință a gândurilor și sentimentelor care provoacă suferințe. De exemplu, refularea este folosită ca mecanism defensiv de către cei bolnavi de impotență, frigiditate, gastrite ș.a.

Proiecția reprezintă un proces prin intermediul căruia omul prescrie gândurile, sentimentele și comportamentul personal inacceptabil altor persoane. De exemplu, studentul care nu s-a pregătit cum trebuie pentru examen prescrie nota mică testării desfășurate necinstit sau dă vina pe profesor că nu a explicat tema respectivă la ore etc.

Substituirea. Mecanismul ei constă în readresarea de la obiectul sau persoana mai periculoasă la una mai puțin periculoasă. De exemplu, copilul care a fost pedepsit de părinți o izbește pe sora sa mai mică sau strică jucăriile ei.

Raționalizarea constă în argumentarea falsă, datorită căreia comportamentul irațional este prezentat astfel, încât pare destul de rațional și îndreptățit în fața celor din jur. De exemplu, în fabula lui Esop, vulpea care nu putea ajunge ciorchinele de poamă a decis ca ea încă nu este coaptă.

Regresia înseamnă întoarcerea spre modele de comportament infantile. De exemplu, adulții manifestă nemulțumire, nereținer, bosumflare etc.

Sublimarea este un mecanism prin care impulsurile id (hrana, somnul, defecarea, copulația) sunt orientate spre un activism social acceptat (știință, artă, cultură, sport, ideologie etc.).

Negarea – mecanism prin care omul refuză să recunoască că s-a întâmplat un eveniment neplăcut. De exemplu, copilul neagă moartea pisicii dragi și continuă să creadă că ea este încă vie.

Astfel, după Freud, mecanismele defensive reprezintă niște căi folosite de către psihic în fața unei amenințări externe sau interne.

3. Doctrina psihanalitică a lui Sigmund Freud

Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, doctrină înseamnă „totalitate de principii, de idei fundamentale ale unui sistem filosofic, politic, științific” [4].

Sigmund Freud a pus bazele unei doctrine psihologice, cunoscute sub numele de *psihanaliză* [aici și în continuare apud 6]. Sub această denumire concepția freudiană se prezintă ca un puternic curent – *freudismul*. Domeniul pe care l-a abordat Freud a fost acel al psihicului atât sub aspectul lui normal, cât și cel patologic.

Ce este psihanaliza? Freud a definit-o ca o metodă terapeutică a unor maladii nervoase [6, p.19]. Această menire a avut-o în faza ei de debut și avea un scop pur terapeutic, căutând să vindece isteria.

Amplora cu care ni se prezintă azi, sintetizarea întregii concepții psihanalitice apare ca o vastă doctrină a filosofiei vieții psihice. Astfel, în domeniul clinicii psihiatrice psihanaliza constituie o nouă psihoterapie și o metodă explicativă psihologică a fenomenelor psihice morbide, iar în domeniile extramedicale – o metodă de investigație psihologică, de exploatare a mecanismelor psihice [ibidem].

Aceste două concepții reprezintă, în fond, întreaga evoluție a concepției freudiene, începând ca o modestă psihoterapie, impunându-se apoi cu măreția unei doctrine revoluționare [ibidem]. Astfel, principiile de bază ale psihanalizei freudiene sunt următoarele:

- principiul psihodinamismului;
- principiul determinismului intrapsihic;
- principiul afectului;
- principiul inconștientului ca bază a întregii psihologii;
- principiul psihosexualității;
- principiul proceselor mentale infantile ca bază a întregii dezvoltări ulterioare a vieții psihice a individului și a colectivității.

Principiul psihodinamismului

Potrivit acestui principiu, viața psihică e un complex de tendințe care se găsesc într-o mișcare continuă, orice proces psihic reprezentând forța unei cantități de energii psihice pe cale de elaborare. Din acest punct de vedere, psihologia freudiană capătă aspectul unei psihologii dinamice ce contrastează cu psihologia clasică asociaționistă, statică (mulți termeni ai psihologiei freudiene sunt împrumutați din fizică și mecanică). În sufletul individului, după Freud, sunt veșnice frământări, tendințe, aspirații, dorințe etc., atât în stare de veghe, cât și în timpul somnului.

Principiul determinismului intrapsihic

Conform acestui principiu, fenomenele psihice sunt supuse unui determinism riguros. Niciun act psihic nu este elaborat la întâmplare. Nimic nu facem din obișnuință, distracție sau din capriciu. Nicio manifestare psihomotorie nu este, deci, neinteligibilă, inexplicabilă. Acest principiu prezintă o deosebită valoare în doc-

trina lui Freud, deoarece, în viziunea lui, „importanța determinismului universal este atât de mare, încât, rupându-se numai într-un singur punct, s-ar răsturna întreaga concepție științifică a lumii” [6, p.36]. Pe principiul determinismului intrapsihic se bazează metoda asociației libere a lui Sigmund Freud.

Principiul afectului

Elementul afectiv, în corespundere cu acest principiu, stă la baza psihodinamismului. Psihologia lui Freud, din acest punct de vedere, este prin excelență o psihologie afectivă în care afectivitatea deține primul, locul cel mai important în mecanismul elaborărilor psihomotorii, atât din punct de vedere filogenetic, cât și ontogenetic. Freud a ajuns la aceste concluzii bazându-se pe numeroase cercetări clinice și psihologice. Psihologia lui se bazează pe principiul plăcerii, caracteristic, în viziunea lui, pentru orice ființă viețuitoare, de la cea mai simplă la cea mai dezvoltată. Principiul plăcerii, al satisfacției vitale, ar călăuzi, după Freud, întreaga activitate bio-psihică, scopul oricărei manifestări psihice fiind acela de a obține plăcerea.

Principiul inconștientului ca bază a întregii psihologii

În inconștient Freud găsește geneza tuturor simptomelor de natură psihică, din care cauză scopul terapeutic al psihanalizei constă în abordarea acestui domeniu – sediul mecanismelor psihopatogene.

Principiul psihosexualității

În urma numeroaselor cercetări psihanalitice efectuate în clinică și în afara ei, Freud a fost surprins de frecvența cu care descoperă factori de natură „psihosexuală” ca germeni etiologici ai psihonevrozelor. Aceste considerații l-au determinat să studieze serios problema psihosexualității din toate punctele de vedere. Rezultatele obținute de el au dezlegat numeroase probleme, ducând astfel la concepția cea mai originală a doctrinei psihanalitice, anume – la cea a psihosexualității, cunoscută sub numele de *teoria libidoului (teoria energiei sexuale)* a lui Freud.

Principiul proceselor mentale infantile ca bază a întregii dezvoltări ulterioare a vieții psihice a individului și a colectivității

Perioada infantilă a unui individ, ca și a unui popor, prezintă o deosebită importanță, care până la Freud nu a fost studiată îndeajuns. Copilul se naște cu o sinteză de tendințe, dintre care unele primare, ca instinctul sexual, de agresivitate și de conservare individuală, iar altele derivate (căpătate) sub influența ambianței sociale (educația sub toate formele ei). Calitatea acestui capital psihic va nuanța întreaga activitate psihică ulterioară a individului. Vor apărea alte tendințe, vor dispărea unele din cele vechi. Toate acestea însă numai în aparență, deoarece tendințele noi apărute nu sunt decât derivatele celor care par a fi dispărut, căci „nimic nu se pierde”, iar „ce nu a fost nu poate deveni” [apud 6, p.21].

În acest sens, prezintă interes teoria dezvoltării personalității umane după Freud. Autorul teoriei psihanalitice deosebește cinci stadii în dezvoltarea personalității: orală, anală, falică, latentă și genitală [8, p.119].

Stadiul oral cuprinde perioada de la naștere până la 18 luni. Zona concentrării libido-ului este gura (sugearea, mușcarea, mestecarea).

Stadiul anal (1,5-3 ani). Zona concentrării libido-ului este anusul (reținerea sau eliminarea fecaliilor).

Stadiul falic (3-6 ani). Zona concentrării libido-ului sunt organele genitale.

Stadiul latent (6-12 ani). Zona concentrării libido-ului lipsește (inacțiune sexuală).

Stadiul genital (de la 12 ani). Zona concentrării libido-ului o constituie organele sexuale.

4. Rolul psihanalizei în societatea contemporană

Meritele lui S.Freud sunt enorme, iar realizările lui au fost utilizate cu succes în medicină, reușindu-se vindecarea unor tulburări psihice. Cu ajutorul metodei psihanalitice el a introdus o manieră originală de explicație a mecanismelor și proceselor psihice; a elaborat concepții noi cu privire la aparatul psihic, iar psihanaliza este tot mai des folosită, virtuțile ei nefiind însă pe deplin elucidate [1, p.86].

Concepția psihanalitică are foarte multe aplicații în viața cotidiană [8, p.153]. Una dintre cele mai semnificative este terapia psihanalitică, care aplică metode suficient de bine aprobate: metoda asociațiilor libere, interpretarea opunerii și analiza transferului [ibidem]. Toate aceste metode sunt orientate spre studierea inconștientului ce asigură posibilitatea înțelegerii mai profunde de către pacient a personalității proprii. Aceste cunoștințe noi despre sine sunt transferate apoi în viața de toate zilele cu ajutorul metodei reînvățării afective. Schimbările care au intervenit recent în practica psihanalizei au condus la apariția așa-numitei terapii psihanalitice, în cadrul căreia sunt posibile limitări în durata terapiei, în care e posibil sprijinul pe terapia de grup sau familială și prescrierea unor preparate medicale în combinație cu metodele tradiționale ale psihanalizei [ibidem].

Teoria psihanalitică servește astăzi drept sursă a descoperirii și studierii unor fenomene noi [7, p.191]. Ea creează noi tehnici de cercetare și terapie (asociațiile libere, interpretarea viselor, analiza transferului). Această teorie conștientizează complexitatea comportamentului uman, include un spectru larg de fenomene.

Spre regret, teoria psihanalitică nu este lipsită de anumite lacune: nu toate noțiunile ei sunt clare și strict definite, nu întotdeauna este posibilă verificarea empirică.

În opinia lui Lawrence A. Pervin și Oliver P. John, ca observator al fenomenelor comportamentului uman și ca om cu o imaginație creatoare bogată, Freud a fost un geniu [7, p.191]. Meritul teoriei pe care a creat-o este caracterul ei atotcuprinzător. Nicio altă teorie a personalității nu poate fi comparată cu cea psihanalitică după vastitatea fenomenelor și interpretărilor propuse referitor la comportamentul uman. Această teorie a deschis calea multor alți noi orientări în știință și a condus la multiple cercetări noi.

În același timp, problema principală ce ține de psihologia analitică constă în faptul în ce mod sunt formulate noțiunile. Anume incertitudinea noțiunilor și a raporturilor dintre ele a complicat mult verificarea teoriei psihanalitice.

Bibliografie:

1. CIOBANU, I. *Criminologie*. Chișinău: S.n., 2011, F.E.-P. „Tipografia Centrală”. 560 p.
2. Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.17-18.
3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27 august 1994, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
4. <http://dexonline.ro/definitie/doctrina>
5. Legea învățământului, nr. 547-XIII din 21 iulie 1995.
6. POPESCU-SIBIU, I. *Psihanaliza (doctrina lui Freud)*. Ediția a III-a. Sibiu: Tip. CAV., 1936. 320 p.
7. ПЕРВИН, Л., ДЖОН, О. *Психология личности*. Москва: Аспект Пресс, 2001. 607 с.
8. ХЬЕЛЛ, Л., ЗИГЛЕР, Д. *Теории личности*. Изд. 3-е. СПб.: Питер, 2008. 607 с.

Prezentat la 04.02.2014